

Türkiye ve Katar'ın orman ürünleri ticareti üzerine bir değerlendirme

Hüseyin Çalışkan^{1,*}, Sezgin Özden²

¹ Çankırı Karatekin Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çankırı, Türkiye

² Çankırı Karatekin Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Çankırı, Türkiye

Makale Tarihiçesi

Gönderim: 07.04.2022

Kabul: 02.10.2022

Yayın: 15.12.2022

Araştırma Makalesi

Öz – Ekonomik zenginliği ile Katar, dış ticarete Orta Doğu'nun en önemli ülkeleri arasında yer alır. 2017 yılında bölge ülkelerinden Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Mısır Katar'a bazı ambargolar uygulamaya başlamış ve bu dönemde Katar diplomatik ve siyasi hayatta yalnız bırakılmıştır. Bu ambargolar sırasında Türkiye'nin Katar'ın yanında tavır sergilemesi, son 20 yıl içinde güçlenen Katar ile Türkiye ilişkisini pekiştirmiştir. Bu çalışmanın amacı Türkiye ile Katar'ın her geçen gün güçlenen ekonomik ve siyasi ilişkisinin orman ürünleri ticaretini nasıl etkilediğini incelemektir. Orman varlığına sahip olmayan Katar, ekonomik zenginliği ile kısmen hammadde, çoğunlukla da mamul ve yarı mamul ithalatına da meyillidir. Mevcut literatür ve güncel istatistiklerin incelenip yorumlanması ile gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda, 2017 Körfez Krizi'nin Türkiye'nin Katar'a yönelik toplam genel ihracatında ortalama %44'lük bir artışa etki ettiği görülür. Genel ihracat kategorisindeki bu artışın orman ürünleri sanayine yansımalarına bakıldığında ise mobilya hariç, mantar ve ahşap eşya kategorisinde %211'lik, ağaç ve ahşap eşya kategorisinde %353, mobilya kategorisinde ise %108'lik bir artışa neden olduğu görülmektedir. 2017 Körfez Krizi koşullarının Katar ile olan işlenmiş ve mamul düzeydeki katma değeri yüksek mobilya ihracatı kategorisinde artışa neden olduğu gözlenmiştir. Mevcut krizin sona erdiği şu günlerden sonra ise ihracattaki artışın, siyasi otoritenin Katar ile ilişkilerinin seyrine bağlı olmak kaydıyla, artarak devam edeceği tahmin edilebilir.

Anahtar Kelimeler – Hammadde, orman ürünleri ticareti, Orta Doğu, Katar, 2017 körfez krizi.

An evaluation on the forest products trade of Turkey and Qatar

¹ Çankırı Karatekin University, Enstitute of Natural and Applied Sciences, Çankırı, Türkiye

² Çankırı Karatekin University, Faculty of Forestry, Department of Forest Engineering, Çankırı, Türkiye

Article History

Received: 07.04.2022

Accepted: 02.10.2022

Published: 15.12.2022

Research Article

Abstract – Qatar, by its economic wealth, is among the most important countries in the Middle East in foreign trade. Saudi Arabia, United Arab Emirates, Bahrain, and Egypt, which are among the other countries in the Middle East, started to impose some embargoes which is named Gulf Crisis on Qatar in 2017, and Qatar was both diplomatically and politically left alone in this period. In this period, Turkey's attitude on Qatar's side has reinforced the relationship between Turkey and Qatar, which has strengthened in the last 20 years. The aim of this study is to examine how the economic and political relationship between Turkey and Qatar, which is getting stronger day by day, affects the trade of forest products. Qatar, which does not have forest assets, is also inclined to import partly raw materials, mostly finished and semi-finished products, thanks to its economic wealth. As a result of this study, which has been carried out by examining and interpreting past studies and current statistics with the qualitative research method, it is seen that 2017 Gulf Crisis affected an average of 44% increase in Turkey's total exports to Qatar. The reflection of this increase in the forest products industry, there is another increase of 211% in the Cork and wood manufactures (excluding furniture), 353% in the wood and articles of wood charcoal, and 108% in furniture. It has been observed that the conditions of 2017 Gulf crisis have caused an increase of high value-added semi-finished and finished products with Qatar. After ending the current crisis, it may be predicted that if the positive relationship of the political authority with Qatar continues, the increase in exports will continue to increase.

Keywords – Raw materials, forest products trade, Middle East, Qatar, 2017 Gulf crisis.

¹ hcaliskanphd@gmail.com

² ozden@karatekin.edu.tr

*Sorumlu Yazar / Corresponding Author

1. Giriş

Türkiye Akdeniz, Karadeniz, Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu'yu birbirine bağlayan bir köprü konumunda olması (Kaya, 2017) nedeniyle, son 15 yılda, Ortadoğu ve Güneybatı Asya ülkeleri ile ilişkilerini daha da geliştirmek/artırmak için çaba göstermiştir (Levaggi ve Donelli, 2021). Haziran 2017'de bölge ülkelerinden Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn ve Mısır'ın Katar'a bazı ambargolar uygulaması ve bu süreçte, Türkiye'nin Katar'a karşı herhangi bir ambargoda bulunmaması ve hatta yanında yer aldığını bildiren tavrı, Türkiye'nin Katar ilişkilerinin pekişmesine neden olmuştur (Riggs, 2021).

Katar, 1970 yılında kazandığı bağımsızlığının arkasından, kısa sayılabilecek bir sürede, sosyal, ekonomik ve politik yönden reform sayılabilecek gelişmeler kaydetmiştir (Öztürkler, 2012). Öztürkler (2012)'e göre; bu gelişmenin en temel nedenlerinden birisi enerji kaynaklarının zenginliğidir. Katar, refah düzeyinin yüksekliği ve cazibe merkezi özelliği göstermesinin etkisiyle (Oskam ve Karijomedjo, 2015), dış ticarete Ortadoğu'nun en önemli ülkeleri arasında yer almaktadır. Herhangi bir orman varlığına sahip olmayan (FAO, 2020) Katar, zenginliği ile kısmen hammadde, çoğunlukla da mamul ve yarı mamul ithalatına da meyillidir (Al-Khulaifi, 2013).

Katar, tüm Ortadoğu ülkeleri arasında kişi başı tüketimde en fazla artış yaşayan ülkeler arasında yer almaktadır (Sümer, 2017). Bunun da etkisiyle mal ve hizmet ithalatı, gayri safi yurt içi hasılasının neredeyse %40'ına denk gelen Katar (Worldbank, 2020), ihraç ettiği temel hidrokarbon ürünlerinden elde ettiği gelirlerin neredeyse tamamını ithalata harcamaktadır (Engin Öztürk, 2018). En büyük ithalat kalemleri savunma, havacılık ve uzay sanayii olan ülke, orman ürünlerinde hammadde üretimi gerçekleştiremediğinden tamamen dışa bağımlıdır (Comtrade, 2021).

Yılmaz (2019), 2017 yılında Katar'a yönelik uygulanan ambargonun siyasi nedenlerinin de olmasına rağmen temelde ekonomik olduğunu, Katar'ın ciddi pay sahibi olduğu petrol ve sıvılaştırılmış doğal gaz ihracatında rakip konumda olduğu ülkeler ile olan ilişkileri nedeniyle, bu dönemde diplomatik ve siyasi hayatta yalnız bırakıldığını belirtmiştir. Suudi Arabistan, BAE, Bahreyn ve Mısır ortak tavırla Katar ile olan ilişkilerini dondurmuştur (Dirigöz, 2017). Bu şekilde istikrarın bozulduğu ve aynı zamanda çatışmanın baş gösterdiği bir ortam oluşmuştur (Yıldırım, 2021). Bu durumun asıl nedeninin ekonomik olduğunun ifade edilmesi (Dirigöz, 2017), Katar'ın önde gelen kaynaklardan elde ettiği gelirlerin baskılanmaya çalışıldığının göstergesi olarak kabul edilebilir.

Suudi Arabistan, BAE, Bahreyn ve Mısır ile ilişkileri ekonomik ve siyasi olarak bozulan Katar, Türkiye gibi nispeten uzak komşular ile ilişkilerini sıkılaştıran bir politika izlemiş, bu nedenle de ambargodan kısa bir süre sonra, bu krizi kınayan ve ambargoyu desteklemeyen Türkiye ve Kuveyt gibi ülkeler Katar'a ihracatta büyük bir büyüme yaşamıştır (Al-Mal ve Saad, 2021). Türkiye'nin bu dönemdeki Katar'a ihracatı incelendiğinde, toplam ihracatın 2017 yılında 791 milyon dolar seviyesinden 2019 yılında 1.29 milyar dolar seviyesine çıktığı görülmektedir (Comtrade, 2021). Türkiye'nin bu krizin başından itibaren oynadığı arabulucu rol, bu durumun nedenlerinin başında gelmektedir.

Katar, dünyada orman varlığı olmayan sekiz ülkeden birisidir (FAO, 2020). Bu nedenle doğası gereği, hammadde ve/veya işlenmiş orman ürünleri ihtiyacını ithalat yöntemi ile gidermektedir. Türkiye son dönemlerde orman varlığını ve buna paralel olarak da orman ürünleri üretim kapasitesini hızla artıran ülkeler arasında yer almaktadır (OGM, 2020a). Bu nedenle Katar'ın ham veya işlenmiş orman ürünleri ihtiyacının ne kadarının Türkiye'den karşıladığı ve bu ihtiyacın Türk orman ürünleri endüstrisine ne kadar katkı sağladığı sorusu, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye - Katar arasındaki orman ürünleri ticaretini değerlendirmektir. Bu amaçla Katar'ın Türkiye ve diğer ülkelere gerçekleştirdiği orman ürünleri ithalat verileri ile Türkiye'nin Katar yönüne gerçekleştirdiği ihracat verileri hammadde, yarı mamul ve mamul düzeyinde incelenmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

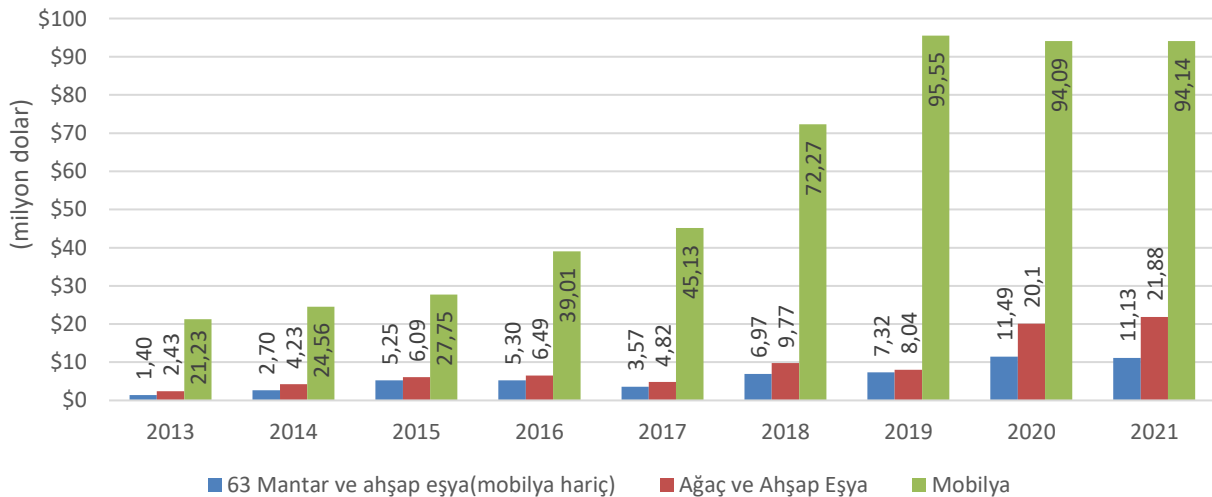
Bu çalışmada Türkiye'den Katar'a yönelik olarak yapılan orman ürünleri ihracat verileri değerlendirilmiştir. %29'u ormanlarla kaplı olan Türkiye'nin (ÇŞB, 2018; OGM, 2020b) orman varlığı olmayan Katar'a yönelik ihracat istatistiklerinde ciddi bir artış görülmektedir. Bunun nedenlerinin ve bundan yararlanma yollarının belirlenmesi amacıyla, bu çalışmada Türkiye ve Katar'ın orman ürünleri dış ticaret verileri materyal olarak kullanılmaktadır. Bu amaçla Türkiye'nin orman ürünleri temel alınarak yaptığı mobilya, ağaç - ahşap eşya ve kereste ihracat istatistikleri detaylı olarak incelenmiştir. Bu veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret İstatistikleri (Comtrade), Dünya Bankası (Worldbank) ve Ticaret Bakanlığı'nın Kolay İhracat Platformu'ndan elde edilen verilerden derlenmiş, bölgeye yönelik son yıllardaki siyasi bakış açısı tespit edilerek yorumlanmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

Katar, Basra Körfezinin önemli bir merkezi olması ve Türkiye'nin komşuları İran ve Irak'a yakınlığı nedeniyle Türkiye için oldukça büyük bir jeostratejik öneme sahiptir (Koçgündüz, 2011). Son yıllarda, Arap körfezi ülkelerindeki kültür ve turizm yatırımları birbirleriyle rekabet edecek seviyelere ulaşmıştır (Karadeniz, 2019). Katar da, son yıllarda bu rüzgârdan etkilenerek popüler kültürün turizm cenneti algısına yönelik gelişmeler sergilemesinin yanı sıra, bölgenin gelirlerinin büyük bir kısmını oluşturması nedeniyle de en büyük petrol ve sıvılaştırılmış doğalgaz ihracatçıları arasında da yerini almıştır (Akman ve Ergün, 2019).

Türkiye ile Katar ticareti, 2000'li yıllarda Türkiye'nin Ortadoğu politikasını değiştirmesi nedeniyle yeni bir temele sahip olmuştur (Kaya ve Kaya 2019). Bu ilişkinin Türk ticaretine yansımaları, ihracat gelirlerinin 2017 yılında ortaya çıkan körfez krizi sonrası 2018 ve 2019 yıllarında %50'den fazla artması şeklinde olmuştur. Aynı şekilde Katar'a ihracat yapan ülkeler arasında Türkiye, 2016 ve öncesinde %1'den daha düşük bir paya sahipken, bu pay 2017 Körfez Krizi'nin de etkisiyle ortalama % 3.61 düzeyine çıkmıştır (URL 1).

Türkiye'nin Katar'a yönelik uluslararası standart ticaret sınıflamasına (SITC Rev.3) göre 63 numaralı mantar ve ahşap eşya (Mobilya hariç) ihracatı incelendiğinde (Şekil 1), 2013-2021 yılları arasında artan bir eğilimde olduğu görülmektedir. Ancak 2017 yılında ihracatta dikkat çekici bir azalma görülmektedir. Bu azalmanın nedeni ülkenin ihracat önceliklerinin ambargonun yaşandığı yılda değişiklik göstermesi olarak açıklanabilir.

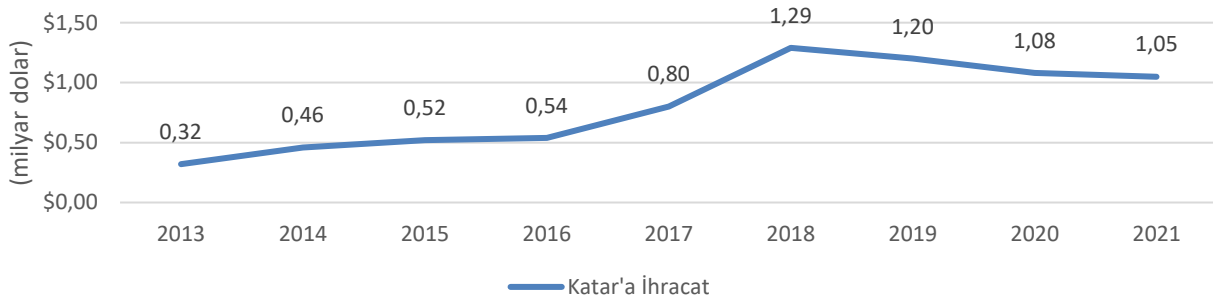

Şekil 1. Türkiye'nin Katar'a Mantar ve Ahşap Eşya (Mobilya Hariç) (TÜİK, 2020), Ağaç ve Ahşap Eşya (Comtrade, 2021), Mobilya (Comtrade, 2021) ihracatlarında 2013-2021 yılları arası değişim

Türkiye'nin Katar'a yönelik gerçekleştirdiği "Ağaç ve Ahşap Eşya" ile "Mobilya" kategorilerindeki ihracatları (Şekil 1) incelendiğinde ise 2017 yılından sonra hızlı bir yükseliş gerçekleştiği söylenebilir. Özellikle mobilya sektöründe gerçekleşen ihracatın ekonomik olarak hacminin yüksek oluşu ve 2017 yılından sonra hızla artışı

2019-2020 ve 2021 yıllarında daha stabil bir hal alması dikkat çekicidir. Bu durumun sebepleri 2017 yılında gerçekleşen ambargo sonrası Katar'ın Türkiye'ye yönelmesi ve 2020-2021 yıllarında da Covid-19 pandemisi olarak yorumlanabilir.

Türkiye'nin Katar'a gerçekleştirildiği 2013-2021 yılları arasındaki ihracat miktarları incelendiğinde (Şekil 2) Katar'a ambargo uygulanan yıl (2017) ve sonrasında yükselen bir eğilim görülmektedir. Son sekiz yılda 2016'dan sonra artışa geçen ihracat miktarı 2018 yılında pik yapmış ve 2018-2021 yılları arasında en yüksek değerlerde ancak azalan bir eğilimde devam etmiştir. 2020-2021 yıllarındaki azalma Covid -19 pandemisi ile de ilişkilendirilebilir.

Şekil 2. Türkiye'nin Katar'a Gerçekleştirdiği 2013-2021 yılları arasındaki toplam ihracat değişimi (Comtrade, 2021; URL 1)

Katar'ın ağaç ve orman ürünleri ile mobilya ithalatını en yoğun şekilde gerçekleştirdiği Türkiye'nin de içinde bulunduğu ilk on ülke incelendiğinde (Tablo 1); Çin, İtalya, İngiltere, Hindistan Türkiye BAE, Almanya, ABD, Umman, Fransa ve Japonya başta olmak üzere farklı coğrafyalardan birçok ülke ile ticari ilişki içinde olduğu görülmektedir. Bu ülkeler içinde Çin Halk Cumhuriyeti'nin Katar ile hem ağaç ve ahşap eşya hem de mobilya ürün cinsleri açısından sıkı bir dış ticaret ilişkisi içinde olduğu görülmektedir. Bunun yanında kriz döneminde Çin'in Katar'a yönelik orman ürünleri ihracat rakamları incelendiğinde 2017 ile 2018 yılları arasında artış eğilimde, ancak sonraki yıllarda ise bir azalma eğiliminde olduğu görülmektedir (URL 1). Bu durum Çin'in ilişkide olduğu diğer bölge devletleri, Suudi Arabistan, BAE, Bahreyn ve Mısır ile (Yellinek, 2017) Katar arasında bir denge kurduğunu ve Katar ile olan ticaretine orman ürünleri özelinde temkinli yaklaştığını göstermektedir. Bu durum Katar-Çin ilişkilerinin diplomatik ve ekonomik yönlerinin önemli ve iyi kurumsallaşmış olduğunu ifade eder (Saidy, 2017).

2017 Körfez Krizi döneminde; İtalya, Fransa ve ABD'nin Katar ile olan orman ürünleri ve mobilya özelindeki ilişkilerini kısmen azalttığı, buna karşılık Katar'ın Türkiye ile sürekli olarak, İngiltere, Fransa ve Almanya ile de nispeten bazı dönemlerde ticari ilişkilerinin arttığı görülmektedir. Ancak burada 2019 yılı ve sonrasında orman ürünleri ticaretine dahil olan hemen hemen tüm devletlerin, Türkiye dahil, Katar ile ticaretinin dünya piyasalarında da olduğu gibi pandemi ile ilişkili olarak bir azalma olduğu görülmektedir.

Katar'ın ağaç ve orman ürünleri ile mobilya ithalatı yaptığı bir diğer ülke olan Hindistan ile olan ilişkileri değerlendirildiğinde; Hindistan'ın doğalgazda %90 oranında Katar'a bağımlı olması (Sharma, 2017) 2017 Körfez Krizi sırasında Katar'a yönelik tutumunun stabil olmasını açıklamaktadır. Bunu, orman ürünleri ihracatı açısından incelediğimizde, Hindistan'ın Katar'a yönelik ihracatında kriz dönemi boyunca ağaç ve orman ürünleri kategorisinde ortalama 24 milyon dolar seviyesinde, mobilya kategorisinde ise 8 milyon dolar seviyesinde kaldığı görülür. Bu kararlılık, Hindistan ile Katar'ın "sınırları mükemmel çizilmiş bir ekonomik ilişkilerinin" (Sharma, 2017) olması ile açıklanabilir.

Tablo 1. Katar'ın "ağaç ve orman ürünleri" ile "mobilya" kategorilerinde ithalatının ülkelere ağırlığı (URL 1)

SIRA	2017		2018		2019		2020		Ağaç ve Orman Ürünleri (465.41 Milyon \$)	Mobilya (465.41 Milyon \$)
	Ağaç ve Orman Ürünleri (301,92 Milyon \$)	Mobilya (504.09 Milyon \$)	Ağaç ve Orman Ürünleri (301.02 Milyon \$)	Mobilya (569.47 Milyon \$)	Ağaç ve Orman Ürünleri (292.76 Milyon \$)	Mobilya (546.75 Milyon \$)	Ağaç ve Orman Ürünleri (239.79 Milyon \$)	Mobilya (239.79 Milyon \$)		
1	Çin (102.41 Milyon \$)	Çin (167.25 Milyon \$)	Çin (130.35 Milyon \$)	Çin (202.19 Milyon \$)	Çin (113.53 Milyon \$)	Çin (197.86 Milyon \$)	Çin (97.19 Milyon \$)	Çin (182.20 Milyon \$)		
2	İtalya (40.51 Milyon \$)	İtalya (137.90 Milyon \$)	İtalya (36.48 Milyon \$)	İtalya (147.20 Milyon \$)	İngiltere (35.35 Milyon \$)	İtalya (110.27 Milyon \$)	Hindistan (25.15 Milyon \$)	İtalya (85.32 Milyon \$)		
3	BAE (35.43 Milyon \$)	Türkiye (45.13 Milyon \$)	Hindistan (27.20 Milyon \$)	Türkiye (72.27 Milyon \$)	Almanya (28.69 Milyon \$)	Türkiye (95.55 Milyon \$)	Almanya (24.96 Milyon \$)	Türkiye (94.14 Milyon \$)		
4	ABD (34.50 Milyon \$)	ABD (37.73 Milyon \$)	ABD (24.43 Milyon \$)	İngiltere (53.47 Milyon \$)	İtalya (28.00 Milyon \$)	ABD (42.04 Milyon \$)	İngiltere (23.23 Milyon \$)	Almanya (29.64 Milyon \$)		
5	Almanya (28.08 Milyon \$)	Almanya (37.51 Milyon \$)	Almanya (23.25 Milyon \$)	Almanya (38.47 Milyon \$)	Hindistan (27.37 Milyon \$)	İngiltere (39.07 Milyon \$)	Türkiye (21.88 Milyon \$)	ABD (28.92 Milyon \$)		
6	İngiltere (19.89 Milyon \$)	İngiltere (36.29 Milyon \$)	Türkiye (19.85 Milyon \$)	ABD (32.49 Milyon \$)	ABD (24.68 Milyon \$)	Almanya (38.63 Milyon \$)	İtalya (17.42 Milyon \$)	İngiltere (21.71 Milyon \$)		
7	Hindistan (19.84 Milyon \$)	BAE (22.89 Milyon \$)	Umman (17.28 Milyon \$)	Umman (11.43 Milyon \$)	Türkiye (22.14 Milyon \$)	Hindistan (11.14 Milyon \$)	Fransa (15.22 Milyon \$)	Fransa (14.08 Milyon \$)		
8	Türkiye (12.41 Milyon \$)	Fransa (10.93 Milyon \$)	İngiltere (14.55 Milyon \$)	Hindistan (9.16 Milyon \$)	Umman (10.83 Milyon \$)	Umman (8.41 Milyon \$)	ABD (13.62 Milyon \$)	Hindistan (7.09 Milyon \$)		
9	Fransa (6.62 Milyon \$)	Hindistan (7.54 Milyon \$)	Japonya (5.99 Milyon \$)	Diğer (2.29 Milyon \$)	Diğer (1.24 Milyon \$)	Diğer (2.60 Milyon \$)	Diğer (701.08 Bin \$)	Diğer (1.37 Milyon \$)		
10	Japonya (2.19 Milyon \$)	Japonya (870.75 Bin \$)	Diğer (1.60 Milyon \$)	Japonya (470.50 Bin \$)	Japonya (880.14 Bin \$)	Japonya (1.13 Milyon \$)	Japonya (396.46 Bin \$)	Japonya (904.73 Bin \$)		

Bunun yanında Katar'ın İtalya, Almanya, Fransa ve İngiltere ile olan ilişkileri incelendiğinde, orman ürünleri ticaretinde ilk on içinde bulunan Avrupa Birliği devletlerinin, 2017 Körfez krizinin ardından temkinli konuma geçtiği görülebilir. Bunun nedeninin ise Avrupa Birliği'nin taraf devletleri diplomatik diyaloga çağırarak (Parlar Dal, 2017) arabulucu konumda olması düşünülebilir. Bunun orman ürünleri ticaretine yansması ise, İtalya'nın 2017 yılında 40 milyon dolar seviyesinde olan ağaç ve orman ürünleri ticaretinin 2020 yılında 17 milyon dolara düşmesi, 138 milyon dolar düzeyinde olan mobilya ihracatının 85 milyon dolara gerilemesi ile görülür. Aynı şekilde Almanya'nın Katar ile olan orman ürünleri ticaretinin belirli bir seviyenin üzerine çıkmaması aynı temkinli bakışın Almanya'da da olduğunu işaret eder. Fransa'nın 2018 ve 2019 yıllarında Katar ile olan orman ürünleri ticareti sıralamasında ilk ona girmemesi, 2020 yılında ise yeniden her iki kategoride de 14-15 milyon dolar seviyesinde görülmesi bu durumun yansması olarak görülebilir.

2020 yılı Ocak ayına kadar Avrupa Birliği'nde olan İngiltere'nin özel durumu düşünüldüğünde, kamuoyunda Brexit olarak bilinen ve 2017 yılının Mart ayında, 2017 Körfez Krizinin başlamasından yaklaşık 2 ay önce, Birleşik Krallığın resmen açıkladığı Avrupa Birliği'nden ayrılma kararının (EC, 2020), İngiltere Katar ilişkilerine diğer Avrupa Birliği devletlerinden daha farklı yansıdığı görülür. İngiltere'nin Katar ile olan mobilya kategorisindeki ihracatının 2018 yılında 53 milyon dolara çıkması, ağaç ve orman ürünleri kategorisindeki ihracatının ise 2019 yılından 35 milyon dolara tırmanması, pandemi öncesine kadar İngiltere'nin Katar'a olan yaklaşımının diğer Avrupa Birliği devletlerinden kısmen farklılaştığının göstergesidir.

Genel olarak değerlendirildiğinde; 2017 Körfez Krizi'nin Türkiye'nin Katar'a yönelik toplam genel ihracatını yaklaşık 800 milyon dolardan, önce 1,29 milyar dolara çıkardığı, ardından da 2018-2022 arasında, yaklaşık %44'lük bir artışla, ortalama 1,15 milyar dolar bandında seyretmesine neden olduğu görülür (URL 1). Genel ihracat kategorisindeki bu artışın orman ürünleri sanayine yansmasına bakıldığında ise 63 Numaralı Mantar

ve Ahşap Eşya (Mobilya Hariç) kategorisinde ise 2017 yılındaki 3,57 milyon dolarlık ihracatın, 2018-2022 yılları arasında, yaklaşık %158'lik bir artışla, ortalama 9,22 milyon dolar bandında seyretmesine neden olduğu görülür. Aynı durum Ağaç ve Ahşap Eşya kategorisinde 2017 yılına göre aynı dönemde ortalama %353, Mobilya kategorisinde ise ortalama %108'lik bir artışa neden olmuştur (TÜİK, 2020; Comtrade, 2021; URL 1). Buna göre Türkiye'nin Katar'a yönelik gerçekleştirdiği orman ürünleri ihracatı artan bir eğilimdedir. 2017'yılındaki kriz ile birlikte bu çerçevedeki ticarete ilk 10'a giren Türkiye, 2017 öncesinde Katar'a yönelik payı %1'den daha az olduğu için ilk on içerisinde yer almamaktadır (URL 1). Şekil 1 ve Tablo 1 birlikte ele alındığında Katar'ın orman ürünleri ticaretinde Çin, İtalya, ABD ve Almanya'nın Katar'a yapılan ihracatta 2017 körfez krizi sonrası dalgalanma yaşadığı, buradan ortaya çıkan hammadde ve mobilya ihtiyacının ise İngiltere, Fransa ve Almanya ve Türkiye tarafından karşılandığı anlaşılmaktadır. Bu artışın ham madde veya yarı mamul ürünlerde fazla olmadığı, onun yerine mobilya gibi doğrudan tüketiciye yönelik ürünlerde katlanarak arttığı görülmektedir.

Tablo 2. Bazı orman ürünleri kalemlerinin Katar'a yönelik ihracatının Türkiye toplam ihracatına katkısı (TÜİK, 2020)

Yıl	Katar'a Mantar, odun Kereste (MOK) ihracatı	Türkiye'nin tüm ülkelere toplam MOK ihracatı	İhracat payı (%) ²	Bu kalem payı (%) ³	Katar'a ahşap eşya ihracatı	Türkiye'nin tüm ülkelere toplam ahşap eşya ihracatı	İhracat payı (%) ¹	Bu kalem payı (%) ²	Türkiye'nin Toplam ihracatı
2017	\$434 386	\$26 724 000	0.00026	1.62545	\$3 573 517	\$735 558 673	0.00217	0.48582	\$164 494 619 000
2018	\$528 383	\$36 550 001	0.00030	1.44564	\$6 978 487	\$790 243 714	0.00394	0.88308	\$177 168 756 000
2019	\$747 164	\$65 002 001	0.00041	1.14945	\$7 320 311	\$820 425 077	0.00405	0.89225	\$180 832 721 001
2020	\$826 791	\$75 273 000	0.00049	1.09839	\$11 491 402	\$914 116 416	0.00677	1.25710	\$169 646 390 001

Tablo 2, incelendiğinde 24 numaralı mantar, odun ve kereste ve 82 numaralı ahşap eşya (mobilya hariç) kalemlerinin Katar'a yönelik ihracatının artan bir eğilimde olduğu görülmektedir. Türkiye'nin Katar'a 2017-2020 yılları arasında 24 numaralı mantar, odun ve kereste ihracatı 4 yılda yaklaşık iki kat artmıştır. Benzer şekilde Türkiye'nin Katar'a 2017-2020 yılları arasında 82 numaralı ahşap eşya (mobilya hariç) ihracatı 4 yılda yaklaşık üç kat artmıştır. Türkiye'nin TÜİK (2020) verilerine göre dönem genel ve özel ihracat miktarları düşünüldüğünde, 2017 yılındaki 164,4 milyar dolarlık genel ihracat tutarının % 0,00026 sına denk gelen mantar, odun ve kereste ihracatının, 2020 yılında 169,6 milyar dolarlık genel ihracat tutarının % 0,00049 una denk geldiği görülür. Aynı şekilde ahşap eşya (mobilya hariç) ihracatı ise 2017 yılındaki % 0,002 değerinden 2020 yılında % 0,006 ya çıktığı görülür. Türkiye'nin toplam mantar, odun ve kereste ihracatı 2017 yılında 26,7 milyon dolar seviyesinde olup, 2020 yılında ise bu değer 75,2 milyon dolara çıkmıştır. Bu kalemde ise Katar'ın payı %1,62'den %1,09'a gerilemiştir. Yani mantar, odun ve kereste kategorisinde Katar'ın payı gerileme gösterirken, ahşap eşya (mobilya hariç) kategorisindeki payı %0,49'dan %1,25'ye çıkmıştır. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde Katar'a gerçekleştirilen ve bu çalışmanın temel aldığı orman ürünleri ihracat miktarlarının ve tutarlarının katlanarak arttığı, ancak ülke ihracat oranları içindeki payı olarak bakıldığında ise hala oldukça düşük bir oranda olduğu görülmektedir.

2017 yılında başlayıp ve 2021 yılında sonlanan 2017 Körfez krizinin, Öztürkler (2017)'in belirttiği gibi Türkiye için ekonomik ve politik bazı sonuçları olmuştur. Bu dönemde Katar ile olan geniş ilişkilere dayalı yakınlığın artması, Türkiye'nin potansiyel pazarı olan Katar'a yönelik ihracatın da artmasını sağlamıştır. Bölgeye yönelik Türkiye'den yapılan ihracat ham madde, yarı mamul ve mamul orman ürünleri kapsamında incelendiğinde; doğrudan müşteriye yönelik yüksek katma değerli mamul ürünlerde (örneğin mobilya)

² İhracat payları, $((\text{Katar'a MOK ihracatı}) \times 100) / (\text{Türkiye'nin Toplam İhracatı})$ ve $((\text{Katar'a ahşap eşya ihracatı}) \times 100) / (\text{Türkiye'nin Toplam İhracatı})$ formülleri ile hesaplanmıştır.

³ Kalem payları, $((\text{Katar'a MOK ihracatı}) \times 100) / (\text{Türkiye'nin tüm ülkelere toplam MOK ihracatı})$ ve $((\text{Katar'a ahşap eşya ihracatı}) \times 100) / (\text{Türkiye'nin tüm ülkelere toplam ahşap eşya ihracatı})$ formülleri ile hesaplanmıştır.

ihracatında katlanarak artış meydana geldiği, ham ve yarı mamul ihracatındaki artışın ise mamul düzeydeki mobilya kategorisine göre daha az olduğu gözlenmiştir. Bu bulgu Katar'ın Türkiye'den ham ve yarı mamul ürünlerin ticareti yerine, mamul ve katma değeri yüksek ürünlerinin alımını gerçekleştirdiğini göstermektedir. Bu durum Katar'ın Türkiye'nin mamul pazarlarından biri olmasını sağlamakta ve hammadde ihracatından mamul ürün ihracatına geçişin ülkemize katma değer sağlaması anlamı taşımaktadır.

4. Sonuçlar

2017 Körfez Krizinin Türkiye açısından en önemli ekonomik sonuçlarından birisi, kriz öncesi 2016 yılında 439 milyon dolar olan Katar'a yönelik toplam ihracatın, 2018 yılında 1,29 milyar dolar ile tarihinin en yüksek seviyesine çıkması, sonrasında ise ortalama yıllık 1 milyar dolar seviyesinde kalması olarak yorumlanabilir. Bu rakam Katar'ın 2017 Körfez Krizi dönemi ve sonrasında 30 milyar dolar olan yıllık ortalama ithalatının yaklaşık 1 milyar dolarının Türkiye'den gerçekleştirildiğini göstermektedir ki bu rakamın içinde orman ürünleri kalemleri ortalama 115 milyon dolardır (Comtrade, 2021).

Özellikle 2017 Körfez Krizi sonrasında Katar'a yönelik orman ürünleri ihracatının giderek artmasının temel nedenleri şu şekilde belirlenmiştir; Bölgenin ve dünyanın en zengin ülkeleri arasında yer alan Katar'ın (Öztürkler, 2012) ihtiyacını karşılayacak ormana sahip olmaması, bu ihtiyacını özellikle ticari ilişkilerinin bulunduğu diğer ülkelerden karşılaması beklenen bir durumdur. Buna bağlı olarak; bölge ülkelerinin bir kısmı ile 2017 Körfez Krizi sırasında ve sonrasında Katar ile ilişkilerinde yaşanan gerginlik Türkiye ile Katar'ın 2000'li yıllarda başlayan yakınlaşmasına hız kazandırmıştır. Katar ve Türkiye'nin ticari ilişkilerin her dönemde yükseliş içinde olmasına rağmen (Yıldırım, 2021) Türkiye'nin Katar'a yönelik orman ürünleri ihracatı 2017-2020 yılları arasında katlanarak artmıştır (Comtrade, 2021; URL 1).

Birleşik Devletler Tarım Departmanı (USDA) Orman Servisi (2021) yayınladığı teknik raporunda ABD ve Kanada arasında 1980'li yıllardan bu yana süre gelen anlaşma ve uygulamaların 2006, 2015 ve 2017 yıllarında revize edilmesi ile kereste fiyatlarında ciddi yükselişler olduğunu belirtmektedir. Bu yükselişler nedeniyle değişen durumun, ABD'nin orman ürünleri ihracatında değişikliklere neden olduğu göz önünde bulundurulursa, bu durumun Katar piyasasını da etkilediği, bu nedenle Katar'ı bölgedeki en yakın stratejik komşularına yönelterek orman ürünleri açığını Türkiye gibi ülkelere karşılamasına neden olduğu düşünülmektedir. Bu durumun Türkiye'nin orman ürünleri ihracatına belli oranda katkı sağladığı açıktır ancak bu katkının nicelik yönünden tespiti ile ülkemizin kur politikasının bu niceliğe etkileri ayrı bir çalışmanın konusu olmalıdır.

Türkiye, yıllık ortalama 114 bin hektar ile tüm Avrupa ülkelerinin ve Amerika Birleşik Devletlerinin önünde, mevcut orman alanını en hızlı artıran 6'ncı ülke konumundadır (FAO, 2020). Katar'ın orman ürünleri ithalat verileri (Tablo 1) ve bu ithalatı gerçekleştirdiği ülkelerin orman alanı miktarları incelendiğinde Türkiye'nin ABD, Çin ve Hindistan'ın arkasından en fazla orman alanına sahip olan ülke konumunda olduğu görülür (FAO, 2020). Dolayısıyla her ne kadar bu ülkelerin orman alanı ve ithalat imkânları daha geniş olsa da, Türkiye'nin Katar ile ilişkileri, coğrafi konumu ve Katar'a yakınlık avantajı ile birleştiğinde, orman ürünleri ihracatında bu ülkeler ile rekabet edebilir durumda olduğu söylenebilir. Geçmiş çalışmalar, Türkiye ile Katar ilişkilerinin kur politikası (Saatcioğlu ve Karaca, 2004), Türkiye'nin ekonomik büyüme dinamikleri (Petek ve Çelik, 2017) ve krizler ve çeşitli anlaşmaları içine alan bölgedeki siyasi gelişmeler (Mercan, 2021) gibi pek çok etkene bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Eldeki mevcut veriler ve yapılan literatür taramasından (Alshaikheid, 2020; Erboğa, 2020; Kayaoğlu, 2020; Kınık, 2022) elde edilen sonuca göre, mevcut krizin sona erdiği şu günlerden sonra ihracattaki artışın, siyasi otoritenin Katar ile ilişkilerinin seyrine bağlı olmak kaydıyla, artarak devam edeceği tahmin edilebilir.

Katar orman ürünleri pazarının daha etkin ve katma değer sağlayıcı yönden kullanılması amacıyla Türkiye'nin ürün geliştirme çalışmalarına önem vererek finansman, üretim, pazarlama ve lojistik konularında bilgi altyapısını geliştirmesi ve hammadde ihracatının yerini alan mamul ürün ihracatını artırılması önerilmektedir.

Yazar Katkıları

Hüseyin Çalışkan: Yazar, literatür taraması, araştırma, veri toplama, metodoloji, görselleştirme ve yazım işlemlerini gerçekleştirmiştir.

Sezgin Özden: Yazar, literatür taraması, araştırma, veri toplama, metodoloji, görselleştirme, yazım ve son kontrol işlemlerini gerçekleştirmiştir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Akman, Ç., ve Ergün, G. (2019). Bağımsızlık sonrası Katar'da yaşanan dönüşüm: Yönetel yapı üzerinden bir inceleme. *Third Sector Social Economic Review*, 54(3), 1078-1094.
<https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.07.1154>
- Al-Khulaifi, A. S. (2013). Exports and imports in Qatar: Evidence from cointegration and error correction model. *Asian Economic and Financial Review*, 3(9), 1122-1133. Erişim adresi:
<https://archive.aessweb.com/index.php/5002/article/view/1075/1568>
- Al-Mal, H., ve Saad, A. (2021). Did the Qatar blockade work? Evidence from trade and consumer welfare three years after the blockade. *The Economics of Peace and Security Journal*, 16(1).
<http://dx.doi.org/10.15355/epsj.16.1.66>
- Alshaikeid, S. A. (2020). Türkiye-Katar ilişkileri (2002-2019): Bölgesel güvenlik sorunları. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Comtrade, (2021). *United Nations Comtrade Analytics*. Erişim tarihi: 25.03.2022. Erişim adresi:
<https://comtrade.un.org/labs/data-explorer/>
- ÇŞB. (2018). *Çevresel göstergeler, ormanlık alanların dağılımı*. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Erişim tarihi: 19.03.2022. Erişim adresi:
https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/ormanlik-alanlarin-dagilimi-i-85782#_edn3
- Dirigöz, A. O. (2017). Körfez’de Katar krizi sonucu bölgesel ayrışma ve ABD’nin bölgesel vizyon eksiklikleri. *Ortadoğu Analiz*, 9 (81), 28–31. Erişim tarihi: 20.03.2022. Erişim adresi:
https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/7_alioguzdirioz_81.pdf
- EC. (2020). *Relations with the United Kingdom*. European Comission. Erişim adresi:
https://ec.europa.eu/info/strategy/relations-non-eu-countries/relations-united-kingdom_en
- Engin Öztürk, B. (2018). Türkiye-Ortadoğu ülkeleri arasındaki dış ticaret ve sermaye hareketleri. *Journal Of International Social Research*, 11(60), 894-908.
<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2842>
- Erboğa, A. (2020). Ak Parti döneminde Türkiye’nin Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri politikaları. Sakarya Üniversitesi. Ortadoğu Enstitüsü Doktora Tezi.
- FAO. (2020). *Global forest resources assessment 2020: Main report*.
<https://doi.org/10.4060/ca9825en>
- Karadeniz, C. (2019). Katar'da kültür, miras ve müze çalışmaları. *Art-e Sanat Dergisi*, 12 (24), 719-747. <http://dx.doi.org/10.21602/sduarte.603546>
- Kaya, F. (2017). Coğrafi potansiyelleri temelinde Türkiye jeopolitiği ve dünya siyasetindeki yeri. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 3 (2). 1-14
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aicusbed/issue/31597/341930>
- Kaya, M. ve Kaya, E. (2019). Türkiye’nin 2000’li yıllarda Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkeleri ile ekonomik ve siyasi ilişkileri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1): 505-520
<https://doi.org/10.33206/mjss.471775>
- Kayaoğlu, B. (2020) Ortadoğu Politikası Doğrultusunda Türkiye ve Katar İlişkileri: Ekonomik ve Ticari Temaslar. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(2), 464-475.

- Kımk, H. (2022) Türkiye'nin Çok Boyutlu Dış Politikasına Bir Örnek: Türkiye Katar İlişkilerinin Gelişimi. *Bariş Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 10(1), 27-46.
- Koçgündüz, L. M. (2011). Basra Körfezi'nin Parlayan İncisi: Katar. *Ortadoğu Analiz*, 3(26), 71-81.
- Levaggi, A.G. ve Donelli, F. (2021). Turkey's changing engagement with the global South. *International Affairs*, Volume 97, Issue 4, July 2021, Pages 1105–1124, <https://doi.org/10.1093/ia/iab093>
- Mercan, A. (2021). Türkiye Katar arasındaki ikili ilişkileri etkileyen dinamikler (Master's thesis, ESOGÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- OGM, (2020a). *Sürdürülebilir orman yönetimi kriter ve göstergeleri 2019 Türkiye raporu*. Orman Genel Müdürlüğü, Ankara. Erişim tarihi: 05.03.2022. Erişim adresi: [https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/SurdurulebilirOrmanYonetimi/2019 SOY K.G TÜRKiYE RAPORU.pdf](https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/SurdurulebilirOrmanYonetimi/2019%20SOY%20K.G%20T%20R%20K%20I%20Y%20E%20R%20A%20P%20O%20R%20U.pdf)
- OGM, (2020b). Resmi ormancılık istatistikleri 2020. Orman Genel Müdürlüğü. Erişim tarihi: 25.03.2022. Erişim adresi: <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane/resmi-istatistikler>
- Oskam, J. ve Karijomedjo, G. (2015). Tourism in Tomorrow's World, *Journal of Tourism Futures*. <http://dx.doi.org/10.1108/JTF-12-2014-0024>
- Öztürkler, H. (2012). Katar ekonomisinin genel özellikleri. *Ortadoğu Analiz*, 4(45), 77-83. Erişim adresi: https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/7Harunozturkler.pdf
- Öztürkler, H. (2017). Katar krizinin ekonomi politiği. *Ortadoğu Analiz*, 9(81), 78-80. Erişim adresi: https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/21_harunozturkler_81.pdf
- Parlar Dal, E. (2017). Katar krizine Batı'dan bakmak. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/korfez-krizi-katari-oldurmedi-aksine-guclendirdi/1497857>
- Petek, A. ve Çelik, A. (2017). Türkiye'de Enflasyon, Döviz Kuru, İhracat ve İthalat Arasındaki İlişkinin Ekonometrik Analizi (1990-2015). *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, (626), 69-87.
- Riggs R.J. (2021). The Qatar–Iran–Turkey nexus: Shifts in political alliances and economic diversification in the Gulf crisis. *The 2017 Gulf Crisis*. https://doi.org/10.1007/978-981-15-8735-1_11
- Saatcioğlu, C. ve Karaca, O. (2004). Döviz Kuru Belirsizliğinin İhracata Etkisi: Türkiye Örneği . *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 5 (2) , 183-195.
- Saidy B. (2017). Qatar and rising China: An evolving partnership. *China Report*. 2017;53(4):447-466. <https://doi.org/10.1177/0009445517727924>
- Sharma, R. (2017). The vicious Gulf crisis: What does it mean for India. *Centre for Air Power Studies* 57/17 Erişim adresi: <https://www.coursebb.com/2019/02/26/political-science-final-research-proposal-regional-crises-in-the-persian-gulf/?amp>
- Sümer, V. (2017). Katar krizi ve gıda güvenliği. *Ortadoğu Analiz*, 42-43. Erişim adresi: https://orsam.org.tr/d_hbanaliz/11_vakursumer_81.pdf
- TÜİK, (2020). Türkiye İstatistik Kurumu. Biruni Veri Tabanı. Erişim tarihi: 25.03.2022. Erişim adresi: <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=3¶m2=4&sitcrev=4&isicrev=0&sayac=5807>
- URL 1. *Kolay ihracat platformu*. Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. Erişim tarihi: 25.03.2022. Erişim adresi: <https://www.kolayihracat.gov.tr/ulkeler/katar>
- USDA, (2021). Statur and Trends fort he U.S. Forests Products Sector. Erişim tarihi: 14.08.2022 Erişim adresi: https://www.srs.fs.usda.gov/pubs/gtr/gtr_srs258.pdf
- Worldbank, (2020). GDP growth Qatar. Erişim tarihi: 25.03.2022. Erişim adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=QA>
- Yellinek, R. (2017). *The Qatar crisis and China*. Begin-Sadat Center for Strategic Studies. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/resrep04619>

- Yıldırım, F. (2021). Osmanlı'dan günümüze Katar-Türkiye ilişkileri. *İslam Medeniyeti Dergisi*, 7 (47), 1-21. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/islammedeniyetidergisi/issue/63076/900848>
- Yılmaz, D. C. (2019). Katar Diplomatik Krizi'nin Ekonomi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 109-131. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/723256>